

Farkas Mária*

A MAGYAR CIVILIZÁCIÓ OKTATÁSA A STRASBOURGI MARC BLOCH EGYETEMEN

„Két nemzet diplomáciai viszonya mindig laza:
egy forgószeél szétfújhatja őket.
Csak akkor nem bír vele a politikai szeszélyek ciklonja,
ha a kultúra lassan szótt szálainak tömegével van biztosítva.”¹

1. A Magyar Tanszék

A strasbourgi Marc Bloch Egyetemen 1960 óta folyik magyaroktatás. Az itt dolgozó vendégoktató az államközi szerződés értelmében négy-öt évet tölt ezen az oktatóhelyen. A franciaországi vidéki oktatóhelyek közül a magyar nyelv és civilizáció oktatása egyedül itt, Strasbourgban kapott önálló tanszéket. Az egyszemélyes Département d'Études Hongroises (Magyar Tanulmányok Tanszéke) tanszékvezetője és oktatója a mindenkori vendégoktató, aki a franciaországi egyetemi hierarchiában a *maître de langue* státuszban van, míg más francia egyetemeken magyar nyelvet oktatók a lektori minőségben végzik munkájukat. A tanszék saját helyiséggel rendelkezik, amely egyúttal az intézeti könyvtár is. A könyvtár közel 3 ezres könyvvállományát elsősorban a Balassi Bálint Intézettől, valamint jogelődjektől kapott könyvek képezik, de a Strasbourgban és a környéken élő magyarok is gazdagítják a könyvtár készletét adományaikkal.

2. Az oktatás

A Marc Bloch Egyetemen a 2005/06-os tanévvel vette kezdetét a bolognai rendszerű LMD (Licence-Master-Doctorat), amelyben a magyar képzés rendszere nem változott. A képzés hároméves, az első évfolyamon heti 3 óra nyelv és 2 óra francia nyelvű civilizációs óra szerepel. A második évfolyam hallgatói heti 3 óra nyelvi képzést kapnak, az utolsó, harmadik évfolyam tananyagában pedig heti 2 óra nyelvtanítás és egy civilizációs óra kap helyet. Minden nyelvi félévet írásbeli és szóbeli vizsga zár le, a civilizációs esetében a félév végén írásban, a tanév végén szóban és írásban adnak számot tudásukról a diákok. Azok a hallgatók, akik mind a három év kötelezettségének eleget tettek, tanulmányaik végén egy speciális egyetemi diplomát kapnak: Diplôme d'Université d'Études Hongroises.

* Farkas Mária PhD, March Bloch Egyetem, Strasbourg, maria.farkas@umb.u-strasbg.fr

¹ Hankiss János 1936. *A kultúrdiplomácia alapvetése*. Magyar Külügyi Társaság, Budapest. 4.

Elsősorban bölcsész hallgatók, és nagyrészt nyelvszakosok képzéséről van szó, bár lehetőség van az úgynevezett áthallgatásra, így a természettudományi és jogi képzésben résztvevők is látogathatják az órákat. Résztét képezi továbbá a magyar nyelv a *Langue et interculturalité* szaknak, amely keretében a hallgatók három nyelvet tanulnak, valamint mindhárom nyelv kultúrájával is megismerkednek.

Elmondható, hogy a hallgatói érdeklődés a magyar nyelv és kultúra iránt – a hasonló helyzetű nyelveket véve figyelembe, mint pl. a norvég, dán, török, román stb. – kimagasló. A magyar civilizációs órákon a hallgatói létszám 20 és 30 fő között mozog. Az egyetemen a civilizáció tantárgy az adott nyelvhez kötött, tehát azok választhatják, akik nyelvi képzésben is részt vesznek. Korábban nem ez volt a helyzet, így fordult elő, hogy a rendszerváltást követő egy-két évben 100 felett volt a magyar civilizációs előadások iránt érdeklődők létszáma. Ezt a kitüntetett érdeklődést azonban hamarosan közöny követte. A 90-es évek végén, a 2000-es évek elején 4-5 hallgató látogatta ezt a studiumot, így a jelenlegi létszám ismét kiugró az egyetemi statisztikában.

3. A tananyag

Az európai kulturális közeg számára a magyar kultúra sokáig szinte teljes ismeretlenségben élt, most sem sokkal jobb a helyzet. Az első órán egy kisebb kérdőívet kapnak a hallgatók, amelyből kiderül, hogy milyen ismeretekkel rendelkeznek országunkról és kultúránkról. Az az általános tapasztalat, hogy még mindig nagyon keveset tudnak rólunk a franciák. A tananyag összállítása tehát nem egyszerű feladat, szinte a teljes ismeretlenségből kell elindulni, és a két szemeszter kevés arra, hogy a magyar kultúrát minden oldaláról bemutassuk, ezért nagyon fontos a jó válogatás.

3. 1. Az első félév

A kurzus országismerettel kezdődik. Ezeket az órákat színesítik a Magyarországot bemutató videókazetták, látványos fényképanyaggal rendelkező könyvek. Ezt követően megnézzük, hol helyezkedik el a magyar nyelv a nyelvcsaládok rendszerében.

3.1.1. A magyar történelem oktatása

Miután megismerkedtek a hallgatók az országgal, kezdetét veszi az első szemeszter végéig tartó nagy témakör, a magyar történelem. Nyomon követjük a magyar történelem fontosabb eseményeit a honfoglalástól napjainkig. Kiemelten kezeljük azokat az eseményeket, amelyeknek francia vonatkozása van, így a benécések jelenlétét Magyarországon, a franciaországi Rákóczi-kultuszt, a felvilágosodás eszméit, az 1848/49-es szabadságharc történéseit, a trianoni szerződést stb.

A 2005/06-os tanév első félévében a Socrates/Erasmus program 2.2 akció közép-távú oktatói mobilitási pályázata keretében Dr. Nagy Mikós, a Szegedi Egyetem Tanárképző Karának docense tartott előadásokat és szemináriumokat két hónapon keresztül a 19–20. századi magyar történelem fontosabb eseményeiről.

E két évszázad történetének sorsfordulóit négy témakörben kerültek feldolgozásra:

- Az 1848/49-es forradalom és szabadságharc
- Az 1918-as polgári demokratikus forradalom és a magyarországi antant megszállás
- Az 1956-os forradalom és szabadságharc
- Magyarország és az európai integráció.

A feldolgozás során érintett témákat elhelyeztük Magyarország történetének kronológiájában, majd részleteiben látták a hallgatók az 1848/49-es forradalom és szabadságharc nemzetközi politikai összefüggéseit, a forradalom főbb eseményeit, eredményeit. Ezt követően az 1918-as polgári demokratikus forradalom és a magyarországi antant megszállás körülményeit vizsgálta az előadó Franciaország közép-kelet-európai politikai törekvéseinek összefüggéseiben, kiemelve a trianoni békeszerződés következményeit. Nagy érdeklődés követte az 1956-os forradalom és szabadságharc főbb eseményeit, annak nemzetközi politikai környezetének és hatásainak megvilágítását. Az utolsó témakör aktualitása miatt tűnt érdekesnek a hallgatóság számára, mivel megismerhették Magyarország és az európai közösség közötti kapcsolatok történetét, a csatlakozási tárgyalások főbb szakaszait, az uniós csatlakozás sajátosságait.

A témakörök feldolgozása során nagy hangsúlyt kapott az a nemzetközi politikai korhátér, amelyekkel a francia hallgatók korábbi történelmi tanulmányaik során már találkozhattak. Az érintett területek tárgyalása előadások, illetve kiscsoportos foglalkozások keretében történt, kordokumentumok, térképek, fényképek, irodalmi szövegek és dokumentumfilm-részletek felhasználásával. Ezek az előadások nyitottak voltak – a magyar civilizációs kurzusra beiratkozottak kötelező részvétele mellett – az egyetem hallgatói és oktatói számára, akik olyan történelmi, civilizációs ismereteket szerezhettek, amelyek hozzájárultak Magyarország új- és legújabbkori történetének jobb megismeréséhez és ezen keresztül a közép-kelet-európai térség sajátos problémáinak megértéséhez.

3.2. A második félév

3.2.1. A magyar irodalom oktatása

A második félév tananyagát a magyar irodalom képezi. Az irodalmi válogatásban arra törekszünk, hogy meggrajzoljuk a magyar irodalom arculatát a 15. századtól napjainkig úgy, hogy irodalmunk történetéből a legjellegzetesebb alkotások kerüljenek a hallgatók kezébe. Nyomon követjük irodalmunk jelentősebb korszakait, íróit és költőit a középkoron, a reneszánszon, a humanizmuson, a felvilágosodáson és a reformkoron keresztül a századforduló és napjaink irodalmáig.

Ezeken az órákon arra törekszünk, hogy az irodalomról szóló mozaikkockák a maguk dimenziójában szinte az egész magyar irodalmat a hallgatók elé vetítsék. Az az általános tendencia, hogy megismerünk egy-egy író, költő, majd művészetének

megértéséhez egy-egy jellemzőnek tartott vers, novella vagy regényrészlet fordítását nézzük meg. Nem kerüli el figyelmünket a nemzeti nyelv fontosságának felismerése és elterjesztésének mozgalma, a nemzeti nyelvű magyar irodalom megindulása, a 16. és 17. századi reformáció és ellenreformáció nagy szellemi áramlatainak kora. Megismerjük a magyar humanizmus egyik legkiemelkedőbb alakját, Janus Pannoniust, az első magyar, bár még latin nyelven író költőt, aki világhírnévre tett szert; majd Balassi Bálintot, aki az akkori Európában a maga nemében egyedülálló költői egyéniség volt. Említés esik Szenczi Molnár Albertről, aki a protesztánsok szellemi kincsét magyarra ültette, ezzel a magyarság szellemi színvonalát a nyugathoz emelte, és megtette az első lépéseket, hogy a magyar nyelvet az írói világ többi nyelvével egyenrangúvá tegye. Beszélünk a magyar felvilágosodásról, arról az irodalmi mozgalomról, amelyet a Bécsben élő magyar testőrök indítottak el, élükön Bessenyei Györggyel. Megismerjük a nyelvújító Kazinczy Ferencet, aki a kor irodalmának legjelesebb munkáit fordította, hogy nyugati műveltségű magyar kultúrát teremtsen. Ebből az időszakból Csokonai Vitéz Mihály és Fazekas Mihály munkássága is helyet kap. A romantika irodalmából Kisfaludy Sándort, Vörösmarty Mihályt és Berzsenyi Dánielt fedezik fel a hallgatók, majd részletesebben foglalkozunk Kölcsey Ferencel és a *Himnusszal*. A franciák számára a magyar irodalomból sokáig Petőfi Sándor költészete volt a legismertebb és leginkább fordított, így természetesen a tananyagban is méltó hely illeti, de ott van mellette kortársa, Arany János is. Említés esik Madách Imre *Az ember tragédiája* című munkájáról, hiszen ezt a művet már az 1800-as évek végén francia nyelvű fordításban olvashatta a francia olvasóközönség – hasonlóan Jókai Mórhoz, akinek regényeit már a 19. század második felében franciára fordították. A századvég magyar novella- és regényirodalmába is betekintést kap a hallgató, elsősorban Mikszáth Kálmán munkásságán keresztül, de Justh Zsigmond, Ambrus Zoltán, Gárdonyi Géza, Krúdy Gyula, Cholnoky Viktor, Petelei István, Lovik Károly neve is ismertté válik. Nem kerüli el figyelmünket, hogy mindazok az írók, költők, akik valamilyen módon kapcsolatban voltak Franciaországgal, képviselve legyenek a tananyagban. Így találkozhatunk Szomory Dezsővel is, aki hosszú időt töltött Párizsban, ahol megismerkedett Alphonse Daudet-val, az ifjabb Dumas-val és Lemaître-rel. Kiemelt figyelmet kapnak a *Nyugat* írói és költői, hiszen ez az irodalmi mozgalom igyekezett a magyar irodalmat a művelt nyugat irodalmának színvonalára emelni és modern európai szellemet vinni irodalmunkba. A *Nyugat* nemzedéke volt továbbá az, amelyik a francia irodalomból a legtöbbet fordított és a legtöbb francia élménnyel rendelkezett. Az idő hiánya miatt többnyire csak a *Nyugat* első nemzedéke, a következő írók és költők szerepelnek a tananyagban: Ady Endre, Babits Mihály, Kosztolányi Dezső, Móricz Zsigmond, Kaffka Margit, Krúdy Gyula, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Tóth Árpád, Tersánszky Józsi Jenő. Közülük Ady Endre költészeténél időzünk el hosszabban, és megnézzük, hogy a költő milyen erős intenzitással élte át és fejezte ki azt a törekvést, amit a keletről jött magyarság a nyugat szellemének meghódításáért vívott, személyében és költészetében hogyan testesült meg az az évszázadok óta folyó harc, amely kelet és nyugat összeegyeztetése érdekében folyt. Megtudhatja továbbá a hallgató, hogy Ady Endre a magyar irodalomban milyen új korszakot hozott,

valamint azt is, hogy egy szerelem kapcsán Párizs döntő élmény lett számára. Ady verseiből elsősorban olyan témájúakat válogatunk, amelyek francia vonatkozásúak, így dolgozzuk fel például franciául a *Párisba tegnap beszökött az Ősz* című költeményt. József Attila költészete kap még jelentős helyet ebben a válogatásban, különösen így volt ez 2005-ben, születésének 100. évfordulóján. Ebből az alkalomból a Strasbourgi Magyar Kultúregyesülettel közösen zenei-lírai estet szerveztünk »Költőnk és kora« címmel, amelyen fellépett a Kaláka együttes és Lakfi János költő.

A magyar civilizáció tantárgy vizsgafeltétele, hogy egy magyar irodalmi művet elolvassanak a hallgatók (természetesen anyanyelvükön, fordításban) és abból beszámoljanak. Ők maguk választanak. A 2003/04-es tanévben többen választották Kertész Imre *Sorstalanság* című munkáját, de népszerűek voltak a Déry Tibor- és a Kosztolányi-regények, valamint Molnár Ferenc *Pál utcai fiúk* című könyve. A 2004/2005-ös tanévben viszont látványosan a Márai Sándor-regények kerültek előtérbe. A hallgatók kétharmada választotta ezt a magyar író, közülük is legtöbben *A gyertyák csonkig égnek* című könyvet olvasták el. Voltak akik Szabó Magda egy-egy regényét választották. Nem kétséges, hogy *Az ajtó* című munkájáért kapott *Femina* díj irányította az írónőre a figyelmet.

A hallgatók a csoport előtt adnak számot olvasmányaikról azzal a nem titkolt szándékkal, hogy minél több magyar regényt ismerjenek meg a francia diákok és kapjanak kedvet olvasásukhoz.

3.2.2. Néprajz és zene

A magyar irodalom bemutatása mellett további cél, hogy betekintést kapjon a hallgató a gazdag magyar népi kultúrába, megismerje jellegzetes népszokásainkat és hagyományainkat. Természetesen a magyar zenei kultúra is részét képezi ennek a válogatásnak: Kodály és Bartók munkássága, valamint a magyar népdalok. Lehetőség van arra is, hogy a Magyar Tanszék diákjai a Zenetörténeti Tanszék programjába is bekapcsolódjanak, ahol Grabócz Márta, magyar származású professzor minden évben tart néhány, a magyar zenét érintő előadást. Így ismerkedtek meg hallgatóim a múlt tanévben Liszt Ferenc zenéjével.

4. Tanórán kívüli tevékenység

A magyar civilizációs órákon túl is törekszem arra, hogy a magyar kultúrát a tanszéki rendezvények keretében is minél több oldalról bemutassam. A 2004/05-ös tanévben Magyar Filmklub szerepelt programunkban, amely egyben a civilizációs órák kiegészítését is szolgálta. A műsorra tűzött filmek a következők voltak:

Radványi Géza: *Valahol Európában*,
Gothár Péter: *Megáll az idő*,
Gothár Péter: *Melodráma*,
Nimród Antal: *Kontroll*,
Szabó István: *A napfény íze*.

A vetítéseken nemcsak hallgatók vettek részt, hanem az egyetem oktatói, dolgozói, valamint a strasbourgi magyar diaszpóra. A diákság körében legnagyobb tetszést a *Valabol Európában* és a *Kontroll* című filmek aratták, míg *A napfény íze* az egyetemi dolgozókat, a két Gothár Péter-film pedig a strasbourgi magyarokat vonzotta leginkább.

Kiküldetésem óta minden évben megrendezésre kerül egy tudományos konferencia, amelyhez egyrészt az egyetem vezetősége, másrészt a Veszprémi Egyetem Francia Nyelv és Irodalom Tanszéke nyújt segítséget. Ennek az egynapos programnak a célja, hogy a hallgatók, oktatók, kutatók belelássanak tudományos és szellemi életünkbe, képet kapjanak Magyarországról és a magyar kultúráról. Az elmúlt évben a konferencia az *Aspect de la culture hongroise* címet viselte és programja a következő volt:

La revue Nyugat et l'essai hongrois au début du XXe siècle

András DÉSFALVI-TÓTH (Université de Veszprém),

La Nouvelle Revue de Hongrie au service de la diplomatie culturelle de l'entre-deux-guerres

Mária FARKAS (Université Marc Bloch),

Attila JOZSEF, poète de l'ordre cosmique impossible

Peter POR (Centre Nationale de la Recherche Scientifique),

Le mauvais sort dans la culture traditionnelle hongroise

Maria VIVOD (Université Marc Bloch),

Comparaison des terminologies pédagogiques franco-hongroises.

Emese SZLADEK (Université de Veszprém),

Les sources de la terminologie communautaire de la langue hongroise

Natalia COWDEROY (Université de Veszprém),

Deutsch-Ungarische Universitätsbeziehungen

Alojzia MIHALOVICS-LENGYEL (Université de Veszprém).

5. Összegzés

A strasbourgi egyetemen folyó magyar civilizáció oktatásának és a tanszéki rendezvényeknek célja, hogy Magyarországról és a magyarságról gazdag és – amennyire lehet – teljes képet alakítsunk ki, egy különlegesen értékes magyar kultúrát mutassunk be, kiemeljünk minden olyan jelenséget, amely európai értelemben is értéket hordoz, valamint az, hogy felhívjuk a figyelmet arra, hogy a magyar kultúra Európa figyelmére feltétlenül érdemes.